

– досягненням академічних успіхів безробітних (володіння необхідними знаннями, уміннями і навичками, що сприятимуть прийняттю правильних рішень, впливатимуть на духовний стан, сімейні стосунки, розвиток бізнесу, суспільства, покращання якості життя як окремих громадян, так і всієї країни в цілому);

– застосуванням технологій дистанційної освіти (акцент на самоосвіті як систематичній навчальній діяльності, на самостійному пошуку відповідей і правильних рішень на основі впровадження у навчальний процес нових інформаційних технологій).

Зазначені вище чинники забезпечують виконання основної місії Центрів – надання можливостей не лише безробітним, а й всім категоріям населення отримати необхідні знання, уміння і навички завдяки різним формам освіти й організації навчального процесу.

Висновки. Отже, активна освітня діяльність Центрів розповсюдження знань, що спрямована на надання та забезпечення якісних освітніх послуг усім категоріям населення на основі гнучкості й адаптації освітніх програм, а також орієнтації на потреби суспільства та сучасного ринку праці, дає підстави стверджувати, що такі Центри є ефективним та дієвим структурним механізмом у системі університетської освіти США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Petersen R. University of Adult Education / R. Peterson. – N.Y.: Harper & Brothers, 1960. – 290 p.
2. Public Policy Research Center in University of Missouri [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pprc.umsl.edu/base pages/end/lunch_learn](http://pprc.umsl.edu/base%20pages/end/lunch_learn).
3. Rudolph F. The American College and University. A History / F. Rudolph. – The University of Georgia Press, 1990. – 477 p.
4. University of Missouri Extension. Career Transition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://outreach.missouri.edu/career options/transition](http://outreach.missouri.edu/career_options/transition).

УДК 378.1.014.5+378.147:811

С.В. Вербицька

Сумський державний

педагогічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються два основні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти. Звертається увага на пріоритетність внутрішньої інтернаціоналізації за умов

недостатньої ефективності міжнародних програм, спрямованих на розвиток студентської мобільності. Вивчення іноземних мов розглядається як один із важливих компонентів внутрішньої інтернаціоналізації, пошук нових шляхів викладання яких сприятиме конкурентоспроможності країни у глобалізованому просторі сьогодення.

В статье рассматриваются два главных аспекта интернационализации высшего образования. Автор обращает внимание на приоритетность внутренней интернационализации в условиях недостаточной эффективности международных программ, направленных на развитие студенческой мобильности. Изучение иностранных языков считается одним из важнейших компонентов внутренней интернационализации, поиск новых путей преподавания которых будет способствовать улучшению конкурентоспособности страны в глобализованном пространстве современности.

The article deals with two main aspects of the higher education internationalization-cross-border internationalization and internationalization at home. The author highlights the priority of the latter one under the circumstances of student mobility programmes failure. Foreign languages learning (FLL) is considered one of the main components of internationalization at home. The constant search for new methods for FLL is sure to support competitiveness of the country in the globalised world.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, які набули особливо прогресуючого характеру наприкінці минулого тисячоліття, стали рушійною силою, що змусила людство перейти до якісно нового етапу свого розвитку – суспільства знань (від англ. knowledge society).

Досвід високорозвинених країн світу дає підстави стверджувати, що процес інтернаціоналізації певною мірою нейтралізує негативні прояви глобалізації та є оптимальним шляхом розвитку вищої освіти. Тому позитивні перспективи подальшого розвитку освіти за умов глобалізації передбачають поступовий рух на шляху до її інтернаціоналізації, що є «процесом інтеграції міжнародного / інтеркультурного виміру у викладання, наукові дослідження, соціальні послуги, здійснювані вищим навчальним закладом» [9, 16].

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз науково-педагогічної літератури та інформаційно-аналітичних доповідей міжнародних організацій засвідчив, що дослідження сутності процесу інтернаціоналізації та стратегій інтернаціоналізації вищої освіти стало предметом вивчення як вітчизняних (К.В. Корсак, О.І. Локшина, А.А. Сбруєва, О.В. Сухомлинська), так і зарубіжних науковців (Т. Адамс, Ф.Дж. Альтбах, Дж. Букін-Вайнер, К.Дж. Бек, Дж. ван де Ватер, В.С. Вахштайн, М. ван дер Венде, Б. Вехтер, Х. де Віт, Д. Вудхауз, Б.Дж. Еллінгбо, Х. Келлен, К. Класек, П. Кроузер, М.В. Ларіонова, Дж. Местенхаузер, С. Маргінсон, Дж. Найт, Б. Нілссон, М. Оттен, О.В. Перфільєва, У. Тайхлер, Х. Теєкенс, П. Фогельберг,

М. Харарі).

Метою статті є дослідження сутності внутрішньої інтернаціоналізації вищої освіти та визначення тенденцій до викладання іноземних мов як важливого компонента зазначеного процесу у провідних країнах світу.

Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» у міжнародній практиці традиційно включає два аспекти: «внутрішню інтернаціоналізацію» (internationalization at home) та «зовнішню інтернаціоналізацію», або освіту за кордоном, міждержавну освіту, трансграничну освіту (education abroad, across borders, cross-border education). «Зовнішня» освіта на сьогодні має кілька проявів: студентська та професорсько-викладацька мобільність, франчайзинг, акредитація іноземних університетів, програми співвідношення дипломів, корпоративні університетські альянси, міжнародні інститути, філії вищих навчальних закладів за кордоном, дистанційна освіта тощо. «Внутрішня інтернаціоналізація» здійснюється в межах конкретної країни шляхом зарахування іноземних студентів, запрошення іноземних викладачів, включення в навчальні плани додаткових навчальних курсів, викладання яких ведеться іноземною мовою, збагачення навчальних планів курсами предметів інтернаціонального змісту, участі в міжнародних науково-освітніх проектах та ін.

Характерними ознаками інтернаціоналізації кінця ХХ ст. були спеціальні міжнародні програми, які мали на меті сприяти розвитку студентської мобільності. Зокрема під егідою Європейського Союзу впроваджувалися в життя програми ERASMUS, TEMPUS, SOCRATES. Коли на початку нового тисячоліття постало питання про ефективність інтернаціоналізації вищої освіти шляхом упровадження програм студентської мобільності, то було виявлено, що більшості університетам так і не вдалося досягти бажаної позначки мобільності у 10%. Отже, понад 90% немобільних студентів перебували поза впливом інтернаціоналізаційних процесів.

У такому контексті по-новому були розставлені акценти щодо пріоритетності аспектів інтернаціоналізації вищої освіти. Усе частіше предметом зацікавлення науковців ставали такі форми внутрішньої інтернаціоналізації, як інтернаціоналізація навчальних планів (internationalised curriculum) та викладання курсів іноземною мовою.

З практичної точки зору реформування навчальних планів має переваги як для іноземних, так і для власних студентів. Воно дає змогу немобільним

студентам (їх завжди була і є переважна більшість), не залишаючи територію країни, перебувати в інтернаціоналізованому освітньому просторі. Крім того, модернізований варіант навчальних планів став більш привабливим для іноземних студентів, адже в нього включили міжнародно орієнтований матеріал та посилилась роль іноземної мови. Шведський науковець Бенгт Нілссон переконаний, що «впровадження міжнародного та інтеркультурного компонентів у навчальні плани вплине на зміст навчального процесу та кінцеву мету навчання в конкретному вищому навчальному закладі і буде більш ефективною формою інтернаціоналізації, ніж просто студентська мобільність» [3, 21].

Бенгт Нілссон запропонував більш детальне визначення інтернаціоналізованого навчального плану, ніж те, що було подано його колегами з ОЕСР у 1996 р. «Інтернаціоналізований навчальний план, на його думку, – це план, який дає студентам можливість оволодіти знаннями, компетентностями міжнародного та інтеркультурного змісту. У результаті оволодіння такою програмою студенти будуть емоційно готові до життя в інтернаціональному та полікультурному світі, набудуть професійних і соціальних навичок» [3, 22].

Здобутками випускників вищих навчальних закладів, які успішно засвоюють таку програму, стають інтернаціоналізовані професійні та академічні компетентності, на підставі яких випускники можуть:

1. претендувати на посаду в міжнародній компанії;
2. успішно виконувати професійні обов'язки в міжнародному полікультурному середовищі;
3. брати активну участь у житті суспільства і вирішувати проблеми як локального, так і глобального характеру.

Роль іноземних мов у досягненні зазначених цілей важко переоцінити. Знання іноземних мов стало передумовою конкурентоспроможності в інтернаціоналізованому просторі як окремого індивіда, так і країни в цілому. Міністри освіти все частіше змушені звітувати про рівень викладання та вивчення іноземних мов, повідомляти про стратегічні плани щодо покращення рівня володіння іншомовними компетентностями співвітчизників. З нашої точки зору, доцільно здійснити порівняльний аналіз іншомовної політики різних країн, передусім США та Великобританії.

Слід відзначити, що урядовці, зокрема Сполучених Штатів Америки, не завжди приділяли належну увагу проблемам вивчення іноземних мов, тому цей

предмет не завжди користувався популярністю серед населення. Так, із процентного співвідношення загальної кількості студентів до кількості студентів, які нефахово вивчали іноземні мови, можна помітити негативну тенденцію до різкого спаду зацікавленості американської молоді в іноземних мовах з 1960 р. (16,1%) до критичної позначки у 1980 р. (7,3%), потім незначне піднесення до 8,6% у 2006 р. [5, 18] (рис. 1).

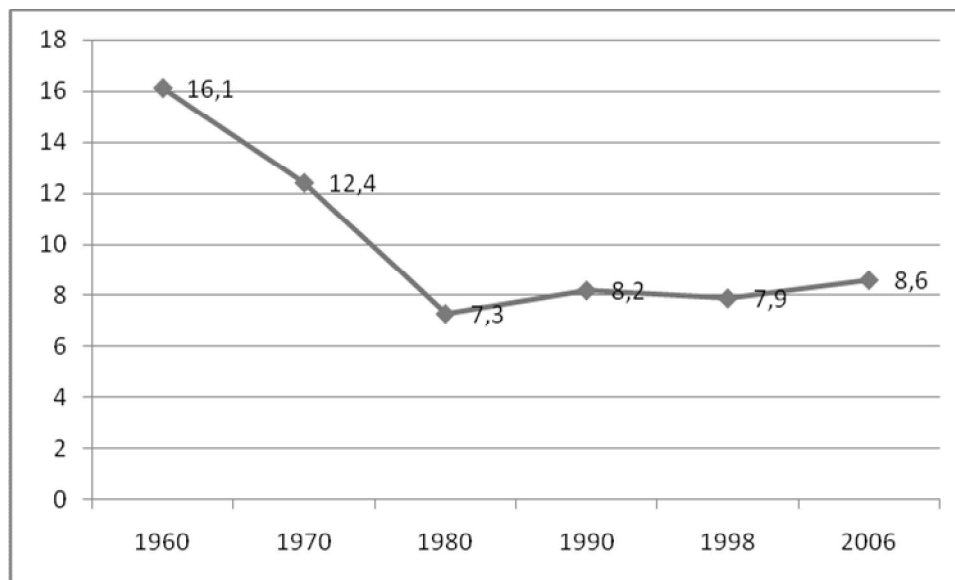

Рис. 1. Процентне співвідношення студентів, які нефахово вивчали іноземну мову, до загальної кількості студентів у ВНЗ США з 1960 по 2006 н. р.

Федеральним урядом Сполучених Штатів робилися спроби покращити показники хоча б до рівня 1960 р. Так, у Меморандумі про інтернаціональну освітню політику від 19 квітня 2000 року прозвучала пропозиція щодо сприяння поширенню якісних програм навчання іноземних мов та інших культур для американців.

У доповіді про стан інтернаціоналізації вищої освіти у США (2000 р.) відчувалось занепокоєння офіційної влади станом володіння іноземними мовами у країні. Автор (Фрейд Фейвард) зазначив, що американці не мають мотивації до вивчення іноземних мов, адже вони впевнені, що весь світ розмовляє англійською мовою. Експерт переконаний, що його співвітчизники глибоко помиляються, оскільки це швидше привілеї іноземців, ніж самих носіїв мови, адже іноземці мають доступ до цінностей американського суспільства, а не навпаки. Автор наголошує, що у час розквіту глобалізації не можна нехтувати перспективами ні в англomовному світі, ні в інших куточках світу. Американці ризикують втратити статус «головного гравця» залишаючись

осторонь соціальних, політичних та економічних перетворень, які спостерігаються в різних частинах світу [6, 30].

У 2006 р. відбувся саміт президентів американських університетів, який став ще одним кроком на шляху до врегулювання проблеми іноземних мов у США. Дж. Буш звернув увагу міністрів на збільшення бюджетних витрат на освіту у 2007 р. на \$35 млн порівняно з минулим 2006 р. Він ще раз наголосив на необхідності стимулювання інтересу нації до вивчення економічно детермінованих або так званих стратегічних для країни мов (китайська, корейська, японська та арабська) та збільшення кількості вчителів із зазначених мов.

Цікаво, що в департаменті освіти Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії урядовці визначили майже ідентичний набір стратегічних мов до того, який був зазначений президентом США (усі за винятком корейської). В експертів викликала занепокоєння відсутність інтересу в молоді до вивчення цих мов, адже відсутність мотивації природно призвела до зменшення кількості студентів, які вивчали китайську, японську та арабську мови в університетах країни на 16%, 27%, 12% відповідно порівняно з результатами 1998/9 та 2001/2 навчальних років [4, 11].

Провідні європейські країни, відчуваючи дух глобальної конкуренції, намагаються не зупинятися на досягнутому і постійно рухаються вперед. Питання нагальності вивчення іноземних мов за умов внутрішньої інтернаціоналізації обговорювалося на засіданні Ради Європи в Лісабоні (2000 р.) та в Барселоні (2002 р.).

Так, лісабонська зустріч дала поштовх до подальшого активного пошуку шляхів розбудови найбільш конкурентоспроможної та динамічної економіки, побудованої на знаннях. На засіданні в Барселоні лобіювалося питання про нагальну необхідність збільшення терміну вивчення іноземних мов, що дасть змогу оволодіти іншомовними компетентностями на більш високому рівні і тим самим покращить позиції європейців на світовій арені. Керівники держав та урядів розглянули пропозицію щодо вивчення щонайменше двох іноземних мов, починаючи з молодшого шкільного віку. Більшість країн-членів Європейського Союзу погодилися переглянути навчальні плани на 2002/03 навчальний рік, включивши вимогу щодо вивчення двох іноземних мов протягом навчання в початковій і середній школі [8, 29]. Відбулися зрушення щодо посилення ваги іноземних мов і на наднаціональному рівні, зокрема до переліку ключових компетентностей у межах концепції неперервної освіти

Лісабонської стратегії та компетентностей європейського вчителя однією з перших була зарахована компетентність володіння іноземною мовою.

Питання вибору мови як іноземної в світовому масштабі ніколи не вирішувалось однозначно, адже мовне середовище надзвичайно різноманітне. На вибір часто впливають політичні та історичні передумови, географічне розташування держави, чисельність емігрантських громад. Так, у США, незважаючи на посилену увагу уряду до «стратегічних мов», усе ще домінує іспанська мова, а за нею йдуть французька та німецька [6, 8]. На території континентальної Європи за даними Європейського Союзу беззаперечною фавориткою вважається англійська мова. За нею найближча до вершини ієрархії – французька мова, потім німецька, іспанська, італійська тощо [8, 35]. У Великобританії повноправним лідером залишається французька мова, на другу позицію вийшла іспанська, а їй поступилася німецька [2, 15]. Фігурування одних і тих самих мов у вищезазначених рейтингах нашоєму на думку, що у світі існує група традиційно-популярних історично детермінованих мов, які домінують у житті населення, принаймні на двох різних континентах. Зокрема до переліку так званих «традиційно-популярних» мов у Великобританії та Сполучених Штатах Америки слід зарахувати іспанську, французьку та німецьку мови. Проте ніхто і ніщо не може гарантувати їх довічне панування як популярних іноземних мов у США та Об'єднаному Королівстві. Стрімкий розвиток стратегічних мов останнім часом приховує серйозну загрозу їх гегемонії (рис. 2). Побудовані гістограми красномовно вказують на значне відставання у розвитку популярності традиційних фаворитів порівняно зі стратегічними мовами за зазначений період. У ВНЗ Великобританії був помічений навіть спад у кількості бажаючих вивчати німецьку та іспанську мови. Щодо загальної інтенсивності розвитку іноземних мов за країною дослідження, то результати США у кілька разів перевищують британські показники.

Рис. 2. Процентне співвідношення кількості студентів, які вивчали традиційно-популярні та стратегічні іноземні мови, за 2002/3 та 2005/6 н. р. у США та Великобританії

Не викликає сумнівів той факт, що мовний компонент є одним із найвпливовіших у межах внутрішньої інтернаціоналізації освіти. Тому кожна країна намагається стовідсотково використати його потенціал і створює сприятливі умови для покращання іншомовних компетентностей громадян.

Вважаємо, що досвід Великобританії у підготовці випускників ВНЗ до глобалізованого ринку праці за рахунок посилення вагомості іноземних мов є однією з найбільш ефективних форм внутрішньої інтернаціоналізації освіти. У навчальні плани ВНЗ країни включені курси інтернаціонального характеру, з яких від 25% до 75% програмних годин присвячено безпосередньо практиці іноземних мов, яка відбувається або в межах університету, або за кордоном. У результаті випускнику присвоюють ступінь бакалавра / магістра з двох рівнозначних спеціальностей, однією з яких є іноземна мова [4, 39].

Висновки. Дослідження наукових праць, інформаційно-аналітичних матеріалів і статистичних даних дають змогу стверджувати, що:

1. Внутрішня інтернаціоналізація сприяє більш широкому залученню студентів та ефективному формуванню інтеркультурних компетентностей порівняно із зовнішньою, тому що спричинює поширення інтернаціоналізованого простору на більшу кількість студентства.

2. Вивчення іноземних мов є вагомим компонентом внутрішньої інтернаціоналізації.

3. В іншомовній освітній політиці пріоритет відданий двом групам мов – традиційній (англійська, французька, німецька, іспанська) та стратегічній

(китайська, японська, арабська).

4. Інтенсивне викладання іноземних мов сприяє розвитку внутрішньої інтернаціоналізації освіти та конкурентоспроможності індивіда у глобалізованому просторі.

На подальше дослідження заслуговують проблеми:

1. Аналіз стану викладання іноземних мов за умов внутрішньої інтернаціоналізації у країнах, які розвиваються.

2. Визначення тенденцій викладання іноземних мов у країнах з двома і більше державними мовами.

3. Порівняння вагомості іноземної мови як елемента внутрішньої інтернаціоналізації з іншими предметами інтеркультурної спрямованості.

4. Дослідження стану викладання іноземних мов у ВНЗ України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bergknut K. Internationalisation at Home at Malmö University. – Malmö University, 2006. – 22 p.
2. Canning J. Five years on: the language landscape in 2007. – University of Southampton: Subject Centre for Languages, Linguistics and Area Studies, 2008. – 18 p.
3. Crowther P., Joris M., Otten M., Nilsson B., Teekens H., Wächter B. Internationalisation at Home. Position Paper. – Amsterdam: European Association for International Education, 2000. – 46 p.
4. Fottit H. The National Language Strategy in Higher Education. Research Report № 625. – University of Southampton: University Council of Modern Languages, 2005. – 90 p.
5. Furman N., Goldberg D., Lusin N. Enrollment in Languages other Than English in United States Institutions of Higher Education, Fall 2006. – New York: The Modern Language Association of America, 2007. – 29 p.
6. Hayward F.M. Internationalization of U.S. Higher Education. Preliminary Status Report. – Washington, DC: American Council on Education, 2000. – 44 p.
7. International Student and Scholar Mobility. An overview for the U.S. University Presidents Summit on International Education. – New York: Institute of International Education, 2005. – 18 p.
8. Key Data on Teaching Languages at School in Europe. – Brussels: Eurydice, 2005. – 112 p.
9. Knight J. Internationalisation of Higher Education // Quality and Internationalisation in Higher Education. – Paris: OECD, 1999. – 13 – 28 p.